

Comissió Catalana
d'Ajuda al Refugiat

Lluites contra les desigualtats i violències estructurals que generen desplaçament forçat per part del poder corporatiu.

Autora: Júlia Martí Comas (Observatori de Multinacionals a Amèrica Llatina)

Defensar una vida digna, un present i un futur per a totes les persones i per al planeta, ens situa cara a cara contra el poder de les empreses transnacionals i tots els seus aliats. Conèixer les lluites dels qui resisteixen dia a dia al poder corporatiu, recolzar-les i replicar-les pot ser un primer pas per reconèixer les nostres forces i la possibilitat de construir altres futurs. Perquè, com diu Layla Martínez, el futur no ha de ser la distòpia que ens presenta la televisió, podem construir altres imaginaris que no ens paralitzin.¹

A continuació, farem una petita introducció sobre què suposa analitzar els impactes i les resistències al poder corporatiu des d'una perspectiva ecofeminista, per fer posteriorment un recorregut per diverses estratègies de resistència i construcció d'alternatives contra quatre dimensions del poder corporatiu: el poder econòmic i financer, el poder jurídic, el poder polític i el poder social i violent. Posarem el focus tant en les experiències de lluita del sud global, com en aquelles que es teixeixen des d'una escala global per posar fi a l'actual model d'espoliació i explotació.

Aquest recorregut és fruit d'un treball de reflexió col·lectiva dut a terme entre ecofeministes d'Europa i Amèrica Llatina que durant el 2021 i el 2022 ens hem reunit de manera virtual i presencial per posar en comú anàlisis i estratègies de resistència. Una compilació més extensa de tot allò debatut la trobareu al *Manual ecofeminista contra el poder corporatiu* (Martí i Menxaka, 2022).

1. Què aporta la mirada ecofeminista al poder corporatiu?

Si ens posem les ulleres ecofeministes per analitzar les pràctiques de les empreses transnacionals i les resistències que sorgeixen contra elles, veurem, en primer lloc, que el rostre del poder corporatiu és el de l'anomenat "BBVAH": blanc, burgès, home, asfaltat,

¹Layla Martínez (2020) *Utopia no és una illa. Catàleg de mons millors*, Episkaia.

CCA(R)

Comissió Catalana
d'**Ajuda al Refugiat**

hetero, etc. Un subjecte dominant que imposa els seus interessos a costa de les vides alienes. A més, intentar trencar l'opacitat amb què operen les grans corporacions i fons d'inversió es converteix en una estratègia fonamental per poder treure a la llum els responsables, ja que l'opacitat és una eina clau per garantir la impunitat corporativa. imaginem el poder corporatiu com un monstre sense cap contra el qual es fa impossible lluitar. Per això és important intentar descobrir qui pren les decisions. Qui decideix posar el negoci per davant de la vida, saquejar un territori, executar desnonaments, reduir costos salarials, vendre menjar escombraries? qui decideix quins riscos són assumibles?

En segon lloc, l'ecofeminisme és un antídote necessari davant del *green washing*, *pink washing*, *purple washing* ... Els esforços de les corporacions per amagar els seus impactes amb una capa de maquillatge no cessen, a més, ja no només es tracta de rentats de cara, sinó que han aconseguit convertir la retòrica verda, feminista i LGTIB+ en nous nínxols de mercat. Per exemple, a través del relat de la "dona emprenedora" es legitima la substitució dels sistemes de protecció social per mecanismes basats en crèdits, que acaben endeutant encara més les dones. A més d'amagar que, per més que hi hagi més dones empresàries, l'explotació de les dones continua sent una de les bases del capitalisme.

En tercer lloc, fer una anàlisi ecofeminista ens permet treure a la llum allò invisibilitzat. Entendre com opera el conflicte capital-vida per explicar com el capitalisme amenaça la vida en conjunt (tant vides humanes com no humanes), visibilitzant així les formes per les quals les empreses transnacionals, a més d'explotar la força de treball, extreuen riquesa de les nostres vides i territoris. A més, des d'aquesta perspectiva també podem trobar diverses "tendències subterrànies" ²que uneixen, sota una lògica comuna, les diferents formes de despullament que comet el poder corporatiu avui dia. Com afirma Saskia Sassen, una d'aquestes tendències que preval en el moment actual són les expulsions. La cara més visible d'aquestes expulsions són els desplaçaments forçats, que es poden donar per l'arribada de megaprojectes, o per la violència corporativa, del crim organitzat i/o l'Estat; però també com a conseqüència del canvi climàtic.

I, en quart lloc, reconeixent que les propostes ecofeministes deuen molt a les aportacions d'activistes i teòriques del sud global, considerem imprescindible recuperar la noció de cos-

²Aquesta idea la va plantejar Saskia Sassen el 2015 al llibre: *Expulsiones. Brutalitat i complexitat a l'economia global* (Katz editores).

CCA(R)

Comissió Catalana
d'Ajuda al Refugiat

territori que plantegen les feministes comunitàries d'Abya Yala. Per a elles el territori és molt més que un espai físic, es tracta del lloc que un col·lectiu assumeix com a propi perquè hi té el seu suport i la seva història, perquè s'hi enterren i s'honra la memòria dels ancestres i ancestres.³ En el cas dels megaprojectes, la connexió entre el cos i el territori es fa evident, ja que, amb el control del territori per part de les empreses, arriba el control del cos de les dones: es produeix una militarització i un control de la seva sexualitat (a través de la prostitució, la violència masclista, l'expansió de les malalties...), i també es produeix la desarticulació de les economies locals i s'aprofundeix la dependència de capitals estrangers⁴.

2. Estratègies contra el poder financer

El motor que mou les empreses transnacionals és la maximització de beneficis a qualsevol preu. En un món globalitzat i dominat per les finances, la carrera per la competitivitat les obliga a créixer sense límits per no desaparèixer, això ha fet que cada vegada menys empreses controlin financerament la major part de la producció i consum global. A més, les lògiques de la rendibilitat que imposa el sistema financer global penetren tots els àmbits de les nostres vides (treball, habitatge, serveis sanitaris, etc.). Així mateix, les multinacionals es mouen pel món a la recerca de les millors condicions i, gràcies a la dependència econòmica generada per les polítiques neoliberals, poden amenaçar els governs amb la deslocalització o la fugida de capitals i aconseguir polítiques a mida.

En aquest context, una lluita imprescindible per recuperar sobirania (tant nacional com sobre les nostres vides) és la lluita contra el deute. Les campanyes més conegudes en aquest àmbit són les que exigeixen la condonació del deute dels països del sud global, ja sigui pel seu caràcter il·legítim o com a mesura de compensació per les conseqüències del canvi climàtic. Però des d'un prisma ecofeminista podem destacar també les lluites contra l'endeutament personal i familiar. El moviment feminista argentí, per exemple, fa anys que

³Aura Lolita Chávez Ixcaquic i Marusia López Cruz (2021) "Protecció col·lectiva per defensar el territori, defensa del territori per protegir la vida"

⁴**Sí us interessa aquest tema, us recomanem:** Mapejant el cos-territori. Guia metodològica per a dones que defensen els seus territoris

CCA(R)

Comissió Catalana
d'Ajuda al Refugiat

es mobilitza amb el lema: "Visques, lliures i desendeutades ens volem", per denunciar el deute públic i familiar com un atac més contra la vida de les dones i dissidències sexuals.

Lluitar contra l'endeutament suposa posar fi a les lògiques que obliguen a endeutar-se per viure-hi. Exigir garanties d'accés a drets fonamentals com l'habitatge, l'alimentació o la salut, sense necessitat d'endeutar-se –que també està vinculat amb les demandes de reforma fiscal per gravar més les corporacions i controlar l'evasió–. A més, una altra mesura contra l'endeutament seria establir vies segures per migrar, ja que una de les violències més invisibilitzades dels processos migratoris són l'endeutament que comporten, amb totes les violències afegides que això suposa. Així mateix, també cal denunciar les pràctiques abusives de les entitats financeres, en especial les noves formes d'endeutament que ofereixen les Fintech (tecnologies financeres digitals) que han facilitat l'accés a crèdits a població empobrida a través d'aplicacions que sobreendeuten les famílies, amb taxes d'interès abusives.⁵

Alhora, una altra conseqüència de la preponderància de les finances en l'actual sistema capitalista és la finançament de la naturalesa. Un procés que es dona principalment per la necessitat del capital financer d'invertir en actius segurs, com són la terra o les primeres matèries; així com per la creació de "mercats de compensació" que permeten destruir la naturalesa mentre es compensi aquest dany en un altre lloc, de manera que es mercantilitza la naturalesa amb l'excusa de protegir-la. ⁶Aquestes formes de capitalisme verd, que busquen generar nous nínxols de negoci utilitzant com a excusa la crisi ecològica, són perilloses ja que generen una falsa sensació de seguretat, com si es pogués frenar el canvi climàtic sense transformacions profundes del model de producció i consum. A més, estan produint impactes directes sobre comunitats indígenes i camperoles, que són desplaçades dels seus territoris per poder crear reserves naturals o construir megaprojectes renovables, com s'esforcen a denunciar des de la xarxa Futuros Indígenes.⁷

Finalment, una altra dimensió d'aquest poder econòmic que ho engoleix tot són les privatitzacions, que es converteixen també en formes de despulament i vulneració de drets.

⁵Cavallero, Luci, Gago, Verónica i Perosino, Celeste (2020) " Com seria una inclusió financera feminista? ", *Nodal*.

⁶Per saber-ne més: GRAIN (2021) " El "maquillatge verd" de les corporacions: les "emissions netes zero" i "les solucions basades en la natura" són un enorme frau " i Melissa Moreano (2021) " Els nostres ecosistemes són més que embornals de carboni ", *Jacobin Amèrica Llatina*

⁷Podeu escoltar-los aquí <https://futurosindigenas.org/milpamerica/mitierramilucha>

CCA(R)

Comissió Catalana
d'Ajuda al Refugiat

Des de la Marxa Mundial de Dones ⁸, per exemple, denuncien la privatització de les cures, que no només s'estén amb les privatitzacions de serveis públics, sinó que també es dona a través de noves maneres de precaritzar els treballs de cura, com són la proliferació d'empreses plataforma en aquest sector. A Amèrica Llatina, empreses com Care.com, Zolvers o Sityl fan d'intermediàries entre llars i treballadores del sector de les cures, sense garantir el compliment dels drets laborals i deixant les treballadores en situacions de total indefensió: els clients poden deixar avaluacions sobre les treballadores, però les treballadores no tenen el mateix dret .

Un altre exemple de les greus conseqüències que generen els processos de privatització és la gestió de les vacunes contra el COVID-19. Com afirmen des d'Amics de la Terra, ⁹la influència del sector privat a l'òrgan internacional encarregat de la distribució de les vacunes (COVAX) fa que la seva missió sigui evitar trastornar el mercat farmacèutic mundial i direccionar les vacunes segons preferències geopolítiques. És per això que des de la campanya Feministes per una Vacuna Popular (FPV per les sigles en anglès) s'ha estat pressionant els governs perquè alliberin les patents, per garantir la salut a tota la població.

3. Estratègies contra la impunitat corporativa

L'activitat de les empreses transnacionals se sustenta en una arquitectura jurídica de la impunitat que els permet vulnerar drets sense conseqüències, mentre garanteix la seguretat jurídica de les seves inversions. En concret, la impunitat corporativa es deu a la desregulació i la feblesa dels sistemes jurídics nacionals i a la inexistència de mecanismes coercitius a escala internacional que obliguin les corporacions a respectar els drets humans. Un buit legal que s'ha intentat maquillar amb mecanismes voluntaris, de dret tou, com la *Responsabilitat Social Corporativa*, que contrasten amb la duresa del dret corporatiu global, que compta amb nombrosos mecanismes per fer efectives les sancions contra els Estats que s'atreveixin a anar-hi contra els interessos corporatius.¹⁰

⁸Podeu trobar més informació a l'informe de la Marxa Mundial de les Dones (2020) " Crítica feminista al poder corporatiu: textos per a l'acció " o al webinar " Ofensiva corporativa contra les cures " disponible a www.omal.info

⁹FOEI (2021) "COVAX, un òrgan mundial de múltiples parts interessades que pot comportar riscos sanitaris i polítics per als països en desenvolupament i el multilateralisme"

¹⁰Podeu aprofundir més en aquest tema amb el vídeo " A on va el capitalisme espanyol? (2a part): L'arquitectura jurídica de la impunitat " que està disponible al bloc *Una de les nostres* a www.elsaltodiario.com

Comentado [Autor des1]: Citar Aleida?

CCA(R)

Comissió Catalana
d'**Ajuda al Refugiat**

Davant d'aquesta arquitectura, hi ha nombroses experiències de lluita en defensa de drets, que busquen revertir la desregulació i responsabilitzar les corporacions dels crims comesos. Un exemple és la lluita del Moviment d'Afectats per Represes (MAB) del Brasil per aconseguir mesures de prevenció que impedeixin que es pugui repetir un crim com el de Brumadinho, on es va trencar una presa amb deixalles tòxiques mineres, matant 272 persones i contaminant un extens territori. Gràcies a la lluita de les afectades, es va aconseguir que l'Estat de Mines Gerais aprovés la llei "Mar de Lama Mai Mais" (2019) i la llei per crear una Política Estatal d' Afectats per Represes (2021). I, a escala nacional, també lluiten per assolir una Política Nacional de Drets de les Poblacions Afectades.

La seva lluita demostra que defensar drets és molt més que aconseguir que s'aprovin lleis, es tracta d'un procés permanent de conflicte i negociació, ja que les lleis i els acords queden en paper mullat si no hi ha prou força acumulada per fer-les efectives. Algunes de les claus que expliquen els èxits són la capacitat d'impulsar processos populars i aliances entre les comunitats afectades; també la creació després d'aprenentatge compartit, en què les afectades es poden reconèixer com a subjectes de dret, capaços de defensar els seus drets; i lligat a això, l'atenció de les urgències quotidianes des del suport mutu, és a dir, la possibilitat de combinar la immediatesa amb les estratègies d'incidència, pressió i negociació.

A més, quan la legalitat xoca amb la legitimitat internacional dels drets humans, la desobediència civil es converteix en una eina clau per a la tutela popular dels drets humans. Per exemple, el Front dels Pobles en Defensa de la Terra i l'Aigua (Mèxic) va sostenir durant 4 anys un plançó a Apatlaco (Morelos) que impedia la construcció de l'aqüeducte en el marc del projecte Integral Morelos, fent efectius les emparas que protegien la seva aigua.

Així mateix, una altra cara del dret de la despulla és la normalització de l'excepció, és a dir, la institucionalització de situacions d'"excepció" en què els drets humans se suprimeixen. Per exemple, les polítiques migratòries, que redefeixen els qui són subjectes de dret i els qui no; les Zones Econòmiques Especials que estableixen territoris "lliures de drets" perquè operin les transnacionals; les polítiques de tancament a escala mundial, des de l'empresonament massiu, fins al setge i aïllament de pobles sencers com el palestí, el sahrauí, el kurd, etc. en què s'elimina el dret a una vida digna de milions de persones; o les

CCA(R)

Comissió Catalana
d'**Ajuda al Refugiat**

relacions entre Estat, economia legal i economia criminal a les fronteres i zones de despullament.

Cadascun d'aquests contextos genera diferents maneres de resistència i lluita, però podem trobar un exemple proper a l'organització Jornaleras de Huelva a Lluita, que han aconseguit treure a la llum les condicions d'explotació a l'agroindústria del sud de l'Estat espanyol. Des del seu col·lectiu denuncien que la manca de controls i inspeccions, sumada al racisme i a l'estigma, produeixen una vulneració sistemàtica dels drets de les treballadores migrants a l'agroindústria que pateixen tota mena de violència i explotació.

A nivell internacional, són importants les aliances per frenar els Tractats Comercials i d'Inversió, que són peces fonamentals per garantir la impunitat corporativa i la seguretat jurídica per a les inversions. Així com les campanyes per exigir mecanismes de control de les empreses transnacionals. Un exemple és la lluita per un Tractat Vinculant sobre empreses i drets humans, en què han participat nombroses organitzacions de tot el món. El 2014 es va aconseguir una resolució històrica al Consell de Drets Humans de les Nacions Unides, que establia el mandat de negociar unes normes vinculants amb mecanismes d'execució, encara que –a causa de canvis en els governs que el van impulsar i la pressió de la Unió Europea i els Estats Units– el més probable és que s'acabi aprovant un tractat molt allunyat d'aquests objectius inicials.

A més, en aquest àmbit, la majoria d'institucions opten per la via de la diligència deguda, una aposta que, com afirmen 35 organitzacions de l'Estat espanyol “no servirà per acabar amb la impunitat de les violacions dels drets humans comeses per les transnacionals”¹¹. Ja que, tot i que pot incorporar normes de caràcter obligatori, aquestes no estan relacionades amb el compliment del dret internacional dels drets humans, sinó que es vinculen a l'elaboració, revisió i actualització dels plans empresarials sobre els riscos de les activitats.

Més concretament, els criteris que hauria de complir qualsevol intent de regulació i control de les empreses transnacionals haurien de ser entre d'altres: centrar l'àmbit d'aplicació a les empreses transnacionals; impulsar normes vinculants; reafirmar la primacia dels drets humans sobre els tractats comercials i d'inversió; detallar les obligacions extraterritorials

¹¹35 entitats (17/10/2022) “ Per una llei que exigeixi obligacions extraterritorials a les grans empreses ”, *OMAL*.

CCA(R)

Comissió Catalana
d'**Ajuda al Refugiat**

dels Estats i les empreses; establir la doble responsabilitat internacional d'empreses i de directius per les activitats de tota la cadena de valor; millorar les vies d'accés a la justícia i la reparació amb centres de recerca i acompanyament, fiscalies específiques o, a nivell internacional, una cort mundial sobre transnacionals i drets humans; i, finalment, afavorir la participació de tots els actors socials en la creació, l'aplicació i el seguiment de la regulació.¹²

Per acabar, des d'una perspectiva de justícia feminista, és important posar el focus en el reconeixement, ja que és una dimensió clau per a la reparació. Des de fa uns anys els moviments feministes han popularitzat el lema "jo si et crec" com una manera de denunciar la justícia patriarcal. I, de fet, si ens fixem en com opera aquest sistema, veurem que el que passa en els casos de violència masclista també sol passar en el cas de les violències comeses pel poder corporatiu. Davant d'aquests casos, el sistema judicial revictimitza, deslegitima el patiment, obliga les víctimes a ser les que demostrin els fets, no protegeix ni repara i sovint deixa impunes els culpables. En el cas de les comunitats afectades per megaprojectes (perifèriques, indígenes, afrodescendents o camperoles) se les deslegitima amb discursos racistes, acusant-los d'estar en contra del progrés i les seves denúncies són contestades amb persecució i difamació i, en cas que aconseguixin una sentència favorable, el més probable és que sigui irrisòria o impossible de fer efectiva.

Davant la manca de reparació a través dels sistemes judicials, un exemple d'estratègia alternativa per a la reparació i el reconeixement col·lectiu és el Tribunal Permanent dels Pobles (TPP), que va tenir l'origen amb els anomenats Tribunals Russell sobre el Vietnam (1966-1967) i sobre les dictadures a Amèrica Llatina (1974-1976). Aquest tribunal ètic té com a funció visibilitzar casos en què s'han produït violacions massives de drets i que no troben reconeixement ni resposta a les instàncies oficials. Lluny d'afirmar-se com a productor de condemnes, el propòsit real i la missió del TPP és donar a les víctimes el reconeixement i la legitimitat de la seva veritat perquè aquesta es torni en instrument de lluita i de reivindicació davant les instàncies oficials.

¹²Podem ampliar la informació aquí: OMAL (2021) *Empreses transnacionals i drets humans. Situació actual dels marcs regulatoris i propostes*.

Comissió Catalana
d'Ajuda al Refugiat

4. Estratègies per desarticlar l'engranatge format per estats i corporacions

El poder polític de les corporacions se sustenta en un engranatge conformat per Estats (i institucions internacionals) i capital global que va consolidar el neoliberalisme i que s'engreix a través de l'anomenada "captura corporativa de les institucions". Una captura que funciona a partir de *lobbies*, portes giratòries, privatitzacions, corrupció, finançament de partits, agències de publicitat, etc. Desmuntar el poder polític de les corporacions requereix lluitar contra els mecanismes que greixen l'aliança publicoprivada, però, sobretot, desmuntar la idea que les grans transnacionals són les que ens trauran de les crisis i construir alternatives per recuperar sobirania.

Una lluita exemplar contra l'aliança entre poders econòmics i polítics va ser la defensa de l'aigua a Cochabamba (Bolívia) l'any 2000. Sota el lema "l'aigua és nostra, carall!", la població es va mobilitzar, enfrontant-se una dura repressió, fins i tot aconseguir expulsar del país el consorci transnacional (Bechtel, Abengoa i Edison). Així mateix, una eina fonamental per organitzar espais de contrapoder i defensar els béns comuns davant els intents del poder polític de regalar-los a les corporacions han estat les ràdios comunitàries.

La baralla de Ràdio Victòria a El Salvador contra la multinacional Pacific Rim n'és un bon exemple, ja que no només van aconseguir treure a la llum els impactes que estava generant la minera, enfrontant moltes amenaces i agressions, sinó que, com expliquen a Ràdio Ambulant,¹³ es van convertir en la llavor que va impulsar un gran moviment popular que, el 2017, va aconseguir una llei per prohibir la mineria metàl·lica a tot el país. Amb l'aprovació de la llei es reconeixia alhora que la recuperació econòmica no podia suposar la devastació del país, i que la inversió estrangera no era bona a qualsevol preu.

D'altra banda, també és interessant destacar les denúncies de la captura corporativa que s'estan donant a nivell internacional. Per exemple, TNI juntament amb altres organitzacions, ¹⁴ fa anys que denuncia el model de les *múltiples parts interessades*, que s'està imposant a escala global per gestionar la salut, el canvi climàtic o l'alimentació, situant les corporacions com a actors polítics legítims. En base a aquest model, la presa de decisions es fa amb la participació d'Estats, corporacions i ONG; utilitzant, per tant, les organitzacions socials per legitimar la privatització de la gestió pública i reconeixent com a interlocutors polítics les

¹³ Disponible aquí: <https://radioambulante.org/audio/radio-victoria>

¹⁴ Per a més informació llegiu l'informe: TNI (2016) *La governança de les múltiples parts interessades*

CCA(R)

Comissió Catalana
d'Ajuda al Refugiat

grans corporacions, sense tenir en compte les grans asimetries de poder, ni el seu paper en la generació de desigualtats i vulneracions de drets humans .

Així mateix, també s'estan donant esforços per denunciar les polítiques d'internacionalització empresarial i exigir canvis a la política exterior, perquè, en comptes d'estar al servei de les corporacions, serveixi per impulsar mecanismes de control. Les polítiques d'internacionalització empresarial són tots els esforços que fan les institucions per donar suport a les empreses a ampliar les exportacions o deslocalitzar la seva activitat, ja siguin estratègies de diplomàcia suports econòmics. En concret, entre el 2006 i el 2018, la UE i l'Estat Espanyol van dedicar 33.708 milions d'euros per ajudar (amb ajudes, préstecs i assegurances) les empreses a internacionalitzar-se. ¹⁵Tot això sense prou mesures de control, com demostra el cas del Projecte Integral Morelos (PIM).

A la construcció del (PIM) va participar un consorci format per les empreses Elecnor i Enagas, que va rebre 39,78 milions d'euros de l'Estat espanyol, a través de FIEM. Es tracta d'un megaprojecte energètic que ha generat nombroses vulneracions de drets humans, arribant a ser assassinat un dels activistes que s'oposaven al projecte: Samir Flores. Tot i això, quan els seus companys i companyes van visitar l'Estat espanyol el 2019 per explicar els fets i exigir reparacions, la resposta de la portaveu del FIEM va ser limitar-se a dir que "la qüestió surt dels seus protocols i no estan habilitats per rebre informació documental sobre del projecte per iniciar una investigació".¹⁶

Una de les lluites que s'està duent a terme per posar fi a aquesta impunitat ia la manca de controls, són les campanyes impulsades tant a Catalunya com a Euskal Herria per crear centres publicsocials per vigilar el poder corporatiu. Aquests centres tindrien la funció d'investigar les pràctiques de les grans corporacions amb seu al territori; rebre denúncies, investigar-les i traslladar-les a les instàncies pertinents; acompanyar jurídicament i psicossocialment víctimes i poblacions afectades i facilitar els processos d'exili temporal o permanent quan fos necessari; plantejar canvis a les polítiques públiques d'internacionalització empresarial; incorporar en els processos de contractació pública mecanismes per excloure aquelles empreses que hagin estat declarades culpables de

¹⁵Si voleu conèixer millor com funcionen aquests mecanismes podeu llegir l'informe d'Erika González, Beatriz Casado, Marta Fernández (2020) *Fons Públics, Negocis Privats*, OMAL.

¹⁶Albarrán, Susana (30/11/2020) "Camperols i comunitats afectades marxen en defensa dels seus recursos naturals i acusen López Obrador de traïció", El Salto

CCA(R)

Comissió Catalana
d'**Ajuda al Refugiat**

vulneracions de drets humans a nivell estatal o en altres països, fent responsables la matriu, subcontractes i proveïdores; i proposar sancions a les corporacions que conculquin els drets humans.

En el cas de Catalunya, el febrer del 2022 el Parlament va acceptar a tràmit la proposta de Llei per a la creació del Centre Català d'Empresa i Drets Humans, presentada l'any anterior pel Grup d'Empresa i Drets Humans de la Fede.cat amb el suport de més de 8.000 entitats, i actualment està esperant que s'iniciï el debat parlamentari.

Finalment, dins dels esforços per teixir aliances internacionals que responsabilitzin els estats d'origen del control de les empreses en les operacions a l'exterior, és interessant destacar l'experiència de la Caravana ToxiTour que es va organitzar a Mèxic el 2019. Formada per ecologistes i observadores internacionals, va recórrer diversos "infernals industrials" i va aconseguir tenir un gran impacte mediàtic i polític, i va denunciar l'emergència ambiental i sanitària generada per les corporacions europees i nord-americanes.

5. Estratègies per deixar de dependre de les empreses transnacionals

Les grans empreses són capaces de modelar la societat en benefici seu, controlen les nostres vides, des de com treballem o consumim fins on i com vivim o com ens reproduïm i relacionem. De fet, com ha demostrat Silvia Federici ¹⁷, els inicis del capitalisme van obligar a transformar el procés de reproducció social per adaptar-lo a les necessitats de la nova organització econòmica, tancant les cures a les cases i disciplinant les dones. I, avui dia, aprofiten les situacions de desigualtat i precarietat en benefici seu, aguditzant les violències.

A més, les corporacions no només estan destruint els drets aconseguits a l'últim segle, sinó que cada vegada tenen més influència en les nostres aspiracions, pors i desitjos. De fet, han aconseguit imposar el mite de l'empresari de si mateix: si no tenim drets és perquè no hem sabut triomfar, res a veure amb la nostra classe, raça o gènere. Així s'imposa l'"individualisme i la meritocràcia i guanyen terreny els discursos d'odi, que promouen la "guerra entre pobres". Davant d'aquest control omnipresent és urgent impulsar estratègies

¹⁷Federici (2010) *Caliban i la bruixa. Dones, cos i acumulació primitiva*, Traficants de Somnis.

CCA(R)

Comissió Catalana
d'**Ajuda al Refugiat**

per “desendollar-nos” de les empreses transnacionals i recuperar el control de les nostres vides.

En aquesta línia, hi ha nombroses experiències d'organització comunitària que generen treball cooperatiu i resolten necessitats quotidianes de forma col·lectiva amb un doble objectiu: per una banda, permeten accedir a drets bàsics a moltes llars que d'altra manera no tindrien garantides les necessitats bàsiques; i de l'altra, generen formes de vida alternativa, al marge de les grans corporacions i amb possibilitat de convertir-se en espais de contrapoder i pressió a l'Estat ia les grans empreses. Impulsant accions d'incidència, mobilització i desobediència, com ara l'ocupació de terres o habitatge.

Un exemple d'aquestes lluites són les experiències d'Economia Popular a Argentina com les Costureras Organitzades sense Patró de Còrdova que confeccionen milers de motxilles per a les escoles de barris populars, en el marc de la campanya La digna *educación* . O la Cooperativa Tèxtils Pigüe a Buenos Aires, creada per treballadors i treballadores d'una empresa en fallida després de recuperar la fàbrica on treballaven el 2004, que ocupa 140 cooperativistes.

A Mèxic, les comunitats en resistència contra la privatització de l'electricitat també han demostrat la potència de l'organització comunitària per garantir l'accés a un dret bàsic com l'electricitat. Des de diferents parts del país, organitzacions formades majoritàriament per dones, com la CONUR, han impedit que entressin operaris als barris per canviar els transformadors, garantint així que tothom pogués continuar tenint accés a l'electricitat i frenant un dels requisits per a la privatització que era la modernització de la xarxa per evitar que la gent punxés la llum. A més, han protagonitzat mobilitzacions constants per exigir les condonacions del deute i que es reconegués el dret a l'electricitat.

D'altra banda, també cal destacar les resistències en defensa de la cultura i la identitat pròpies, que es resisteixen a adaptar-se al mode de vida homogeni que destrueix cultures i identitats que imposen les transnacionals. L'Organització Fraternal Negra d'Hondures (Ofraneh), per exemple, en la lluita contra el racisme i en defensa del territori destaca la importància de la identitat cultural i l'enfortiment de la cultura. Com afirma Miriam Miranda, “en un sistema que et fa uniforme, la lluita des de la identitat cultural és tremendament

CCA(R)

Comissió Catalana
d'**Ajuda al Refugiat**

revolucionària".¹⁸A més, en un país marcat per l'èxode de milers de persones, la lluita en defensa dels territoris ancestrals és també una lluita per la permanència davant de la imposició del desplaçament forçat promogut pel crim organitzat, l'Estat i les corporacions.

Així mateix, les empreses transnacionals també promouen la divisió internacional i racial de la feina que els permet precaritzar encara més les condicions laborals. Davant d'això, hi ha algunes experiències d'organització internacional que demostren el potencial d'unir les lluites laborals més enllà de les fronteres. Per exemple, *Àsia Floor Wage* és una aliança internacional entre organitzacions socials i sindicals de països productors (com Bangla Desh, Índia, Indonèsia, etc.) i països consumidors (Europa i EUA) que treballa per exigir salaris dignes al sector tèxtil, posar fi a la discriminació de gènere i garantir la llibertat de sindicar-se. Així mateix, la campanya " Make Amazon Pay " ha aconseguit organitzar treballadores i activistes de diversos països per organitzar vagues, mobilitzacions i accions de forma coordinada. Exigeixen millores laborals, especialment la suspensió de l'actual règim de productivitat i vigilància que espren els seus treballadors i treballadores, així com mesures contra el canvi climàtic, l'abús fiscal i la manca de privadesa.

En la mateixa línia, són importants les lluites en defensa dels drets de les persones migrades, per acabar amb els marcs d'explotació que generen les actuals polítiques migratòries. Com afirmen des de Regularització Ja és necessari "un marc normatiu de migració de dret i no d'explotació," i per això demanen la regularització permanent i sense condicions de totes les persones migrants i refugiades, moltes completament desprotegides i fent feines essencials en el sector de cures i agrari.

Finalment, cal destacar també les alternatives creades des de diferents àmbits (municipis, comunitats, cooperatives...) per sostenir la vida assumint els límits del planeta i dels nostres cossos. Les iniciatives en defensa del transport públic, per exemple, o per impulsar la transició energètica a través de comunitats energètiques o grups de consum locals, són experiències que ens marquen el camí per anar avançant cap a societats que no basen les seves formes de vida a l'espoliació i despullament de recursos d'altres territoris.

6. Com a conclusió: com cuidar i multiplicar les resistències?

¹⁸Entrevista a Miriam Miranda (2019) al www.saltodiario.com

CCA(R)

Comissió Catalana
d'Ajuda al Refugiat

Les propostes ecofeministes no només parlen de què és el que cal canviar i com, sinó que també es preocupen dels processos, alertant sobre els riscos de crear organitzacions que reproduïxin les violències del sistema o que fomentin models de militància i activisme depredadors. Des d'aquest prisma, s'afirma que la defensa dels drets humans o l'activisme no es poden fer des del sacrifici, ja que l'esgotament inhibeix la nostra capacitat de resposta i d'atenció i es reivindica una noció de l'autocura com una cosa personal i col·lectiva, basada en una cultura del respecte.

A més, també és important replantejar-nos com compatibilitzar l'activisme amb la vida quotidiana, per això potser cal transformar les pròpies lluites. Com van mostrar les olles comunitàries a les revoltes populars de l'Equador, Xile o Colòmbia, situar les cures al centre de les lluites és en si mateix una declaració d'intensions. Mostrar on mengem, qui cuida, és un ensenyament polític feminista i també és una manera de socialitzar els temps que porta sostenir la vida quan lluitem.

D'altra banda, defensar qui defensa drets humans ha esdevingut una estratègia imprescindible per enfortir les resistències i impedir que la violència corporativa acabi amb elles. Aura Lolita Chávez Ixcaquic i Marusia López Cruz ¹⁹ ens donen algunes claus bàsiques per repensar les formes de protecció, des d'una mirada integral i col·lectiva: tenir arrelament al territori i comptar amb un teixit social fort com a fre a la violència i els intents de dividir o aturar la defensa del territori; consolidar models de convivència i resistència que rebutgin les violències i se centrin en la cura; generar processos de sanació dels processos històrics de violència, colonització i extermini; impulsar el reconeixement del lideratge, la paraula i les aportacions de les dones; i reconèixer les defensores com a subjectes polítiques. Casa La Serena, per exemple, és un espai de descans i sanació per a defensores de drets humans, on es busca la "Protecció Integral Feminista", basada en la seguretat física, la seguretat digital, l'autocura, cura col·lectiva i la sanació .

A més, davant dels desplaçaments o exilis forçats, cada cop prenen més importància les cases refugi, els espais de respir impulsats des de projectes col·lectius. El Moviment Ríos Vius de Colòmbia, per exemple, va construir un refugi per a defensors i defensores desplaçats per la construcció de la presa d'Hidroituango, aquest espai manté oberta

¹⁹Aura Lolita Chávez Ixcaquic i Marusia López Cruz (2020) " Protecció col·lectiva per defensar el territori, defensa del territori per protegir la vida ", *JASS & Fund for Global Human Rights*.

CCA(R)

Comissió Catalana
d'**Ajuda al Refugiat**

l'articulació d'organitzacions socials de base, però sobretot els permet "dormir sense por".

Amb un objectiu semblant va néixer fa uns anys el projecte Basoa a Biscaia, una casa comunitària que busca convertir-se en un espai de trobada per a moviments socials, a més d'oferir acolliment a defensors i defensores que hagin hagut de sortir dels seus territoris.²⁰

En aquesta línia, Lolita Chávez i Marusia López plantegen que des de l'àmbit internacional és important revisar les narratives, qüestionar alguns models de protecció individualitzada, i construir una solidaritat que no només miri cap al sud amb preocupació, sinó que sigui activa a la denúncia de les polítiques colonials, les empreses extractives i les formes de consum dels països del nord. Un camí en què cada cop són més importants les iniciatives que busquen un internacionalisme feminista popular, construït des de territoris en lluita. Amb estratègies que permetin col·lectivitzar els riscos i enfortir les resistències, des del suport mutu i els aprenentatges compartits.

²⁰Marcos, J i Fernández, M. Angeles (23/11/2022) " Com a casa ", *El Salto*.

Comissió Catalana
d'Ajuda al Refugiat

Un article de Comissió Catalana d'Ajuda al Refugiat, 2022.

Elaborat per: Julia Martí Comas, OMAL.

Sobre l'autora: Julia Martí Comas és politòloga per la UAB, doctora en Estudis de Desenvolupament per la Universitat del País Basc (UPV/EHU), investigadora de l'Observatori de Multinationals a Amèrica Llatina (OMAL) i militant del moviment feminista, experta en ecofeminisme i membre del Consell Assessor de la Revista Vent Sud.

Amb el suport de:

